

İNGİLİZ KÜLTÜR HEYETİ'NİN ÇANAKKALE'DEKİ FAALİYETLERİ

Mithat ATABAY¹

Özet

Türkiye’de geniş halk kitlelerini cumhuriyet kültürü ile yetiştirmek amacıyla 1932 yılında halkevleri kuruldu. Bu halkevlerinden birisi de Çanakkale halkevi idi. Halkevlerinin kurulmasından yaklaşık yedi yıl sonra II. Dünya Savaşı başladı. Daha savaş başlamadan dünya iki ayrı gruba ayrılmıştı. Bu iki grubun birinin lideri Almanya, diğerinin lideri İngiltere görünüyordu. Her iki ülke de tarafsız bir politika izlemeyi tercih eden Türkiye’yi savaş başlamadan önce kendi yanlarına çekebilmek için propagandaya yöneldiler. İngilizler kültürel propaganda yöntemi ile geniş halk kitlelerine ulaşmayı hedeflediler. Bu amaçla da halkevleri ile işbirliği yaparak bunu gerçekleştirmek istediler. Çanakkale vilayetinde de bu amaçla İngiliz Kültür Heyeti aracılığıyla halkevleri üzerinden kültürel faaliyetler yaptılar.

Anahtar kelimeler: Halkevi, İngiliz Kültür Heyeti, Kültürel Propaganda, Kurs, Çanakkale

BRITISH COUNCIL ACTIVITIES IN DARDANELLES

Abstract

Community Centres were established in 1932 in order to educate large masses of people with republican culture in Turkey. One of these community centres was Dardanelles Community Center. About seven years after the establishment of the Community Centres, World War II began. Even before the war started, the world was divided into separate groups. The leader of one of these two groups was Germany, and the leader of the other was Britain. Both countries turned to propaganda in order to attract Turkey, which preferred to follow a neutral policy, to their side before the war started. The British aimed to reach large masses of people with the method of cultural propaganda. For his purpose, in the Province of Dardanelles they organized cultural activities through the community centres through the British Council.

Key words: Community Centres, British Council, Cultural Propaganda, Course, Dardanelles.

Giriş

Mustafa Kemal, uzun ve yorucu bir mücadeleden sonra Kurtuluş Savaşı’nın silahlı mücadele dönemini kazanmış, sıra şimdi Kurtuluş Savaşı’nın ekonomik ve kültürel mücadele dönemine gelmişti.

Bu mücadele daha zor ve uzun soluklu bir mücadeleydi. Eski kültürün yerine yeni rejim olarak cumhuriyeti oturtabilmek için siyasal kararların yanında bir de “*cumhuriyet kültürü*” oluşturmak gerekiyordu. Bu amaçla Mustafa Kemal sistemli ve planlı bir kültürel politika uygulamak zorunda olduklarını görmüşlerdi. Zira Osmanlı İmparatorluğu’nun son iki yüz yılda yaşadığı ümitsizlik, toplumsal çalkantılar, toprak kayıplarına dayalı olarak yaşanan

¹ Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Dr. Öğretim Üyesi.
E-mail: matabay@comu.edu.tr. ORCID NO: 0000-0002-4218-6697

büyük göçler ve ekonomik zorluklar Anadolu'yu farklı farklı anlayışta çok kültürlü bir yapıya büründürmüştü. O nedenle Mustafa Kemal, çok farklı kültürel anlayışları akılcı ve yerinde bir değerlendirmeye tabi tutarak, “*ortak ulusal bir cumhuriyet kültürü*” oluşturma çabasına yönelmişti. Bunun için halka inmek, Anadolu'nun kendi kaynaklarına dönmek, dünyada ortaya konulmuş eserleri çevirmek ve en önemlisi de Türk halkını çağdaş kültürle donatmak gerekiyordu.

Bu “*kültür bilincinin*” yaratılabilmesi amacıyla 17 Şubat 1932 tarihinde ilk olarak on dört vilayette halkevi hayata geçirildi. Halkevleri 1932 yılında kurulurken; “*vatandaşların halk eğitimi ile geleceğe hazırlaması*” amaç edinmişti. Bunun siyasal bir yönü yoktu.

1. Çanakkale Halkevi Açılması

Atatürk, halkçılık ile desteklenen ulusalcılığın bir ideoloji olarak halka yayılması için halkevlerinin kurulmasına karar verdi. Atatürk'ün inkılâpları doğrultusunda halkın siyasal ve ideolojik eğitimleri gerçekleştirilecekti.

Bu amaçlar için Osmanlı Devleti'nin son zamanlarından beri aydınlara yönelik yaygın eğitim çalışmaları yapan Türk Ocakları, Muallim Birlikleri ve Türk Halk Bilgisi Cemiyeti gibi kuruluşlar halkevlerine dönüştürüldü. 19 Şubat 1932 tarihinde ilk olarak on dört yerde halkevi açıldı. Türkiye'de 19 Şubat 1932 tarihinde açılan ilk halkevlerinden birisi de Çanakkale Halkevi'dir.

Burada “*Neden Çanakkale Halkevi, Atatürk'ün ilk önce açılmasına karar verdiği halkevlerinden birisidir?*” sorusu akla gelmektedir. Bu sorunun cevabını Çanakkale'nin sosyo-kültürel yapısında aramak gerekmektedir. Çanakkale, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan beri her an kendisini savaşın içinde hissetmiş, işgale uğramıştı. Çanakkale topraklarının son kırk yılı göçler, ekonomik, toplumsal ve kültürel değişimlerden en çok etkilenen yerlerden biriydi. Atatürk, halkevleri ile Cumhuriyet idaresi ve halk arasındaki bağlantının sağlanması ve cumhuriyetin güçlendirilmesini temin etmeği amaçlamıştı. Bu da bir kültür kurumu olarak halkevleriyle sağlanabilirdi.

Çanakkale Halkevi, 19 Şubat 1932 tarihinde soğuk bir Kış gününde açıldı. Havanın soğuk olmasına rağmen açılış çok kalabalık bir şekilde gerçekleşti. Çanakkale Halkevi'nin ilk başkanlığını İsmet İnönü'nün çok güvendiği deniz subaylığından emekli Halil (Dilmaç) Bey üstendi. Bu görevini 1946 seçimleri sonuna kadar devam ettirdi².

² Çanakkale Halkevi'nin açılması ve faaliyetleri konusunda geniş bilgi için bkz., Mithat Atabay, *Atatürk ve Çanakkale*, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul 2015, ss. 144-148.

Çanakkale Halkevi, halkevlerinin çalışma alanları; Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Tiyatro Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi ile Müze ve Sergi Şubesi'ni kurmak yoluna gitti.

Çanakkale Halkevi, ilk yıllarında kendisinden beklenen performansı pek de gösteremedi. Mustafa Kemal'de Çanakkale Halkevi'nin faaliyetlerini yeterli görmemiş ve parti aracılığıyla bunu da hissettirmişti.

Dünyadaki siyasal gelişmeler hızla değişirken 1 Eylül 1939 tarihinde II. Dünya Savaşı başlamıştı. Savaş bütün cephelerde devam ederken aynı zamanda tarafsız olan ülkeleri kendi savaşı devletler kendi yanlarına çekebilmek için propagandaya önem vermişlerdi. Bu bağlamda her alanda Türkiye'de yetişkinlerin eğitimini üstlenen halkevleri bu propagandanın hedefi olan kurumlar olarak kendini gösterdi. Gerek Almanya ve gerekse İngiltere, Türk halkı üzerinde propagandaya büyük önem verdiler. Almanlar daha ziyade gençlere ve asker kökenlilere yönelirken, İngilizler Türk toplumunun her kesimine hitap edecek faaliyetlere giriştiler ve bunu halkevleri üzerinden yapmayı tercih ettiler³.

Çanakkale Halkevi, Atatürk'ün ölümünden on ay sonra başlayan II. Dünya Savaşı yıllarında imkânlar ölçüsünde daha çok halkın sorunlarıyla ilgilenmeye çalışmıştı. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de II. Dünya Savaşı yıllarında gerçekleştirdiği Çanakkale ve Gelibolu'yu ziyaretlerinde halkevleri ve halkodaların çalışmalarını yakından takip etmişti⁴.

2. İngiliz Kültür Heyeti'nin Çanakkale Halkevi Aracılığıyla Yaptığı Faaliyetler

II. Dünya Savaşı'nın dönüm noktasını Almanların 22 Haziran 1941 tarihinde Rusya'ya saldırması teşkil etmiş ve Türkiye rahat bir nefes almıştı. 1943 yılında Almanların Stalingrad Muharebeleri'nde yenilmeleri ile savaşı kaderi belli olmuştu. Bundan sonra Boğazlar üzerinde İngiliz-Rus rekabeti tekrar kızışmaya başlamıştı.

İngilizler II. Dünya Savaşı'nın tam ortasında Çanakkale Halkevi aracılığıyla propaganda faaliyetlerine başlamışlardı. Bu amaçla da halkevinde bir İngilizce kursu açmak için müracaat etmişler ve İngiliz Kültür Heyeti'nin bu müracaatı halkevlerinin Halk Partisi'nin bir organı olması sebebiyle parti sekreterliği tarafından da kabul edilmişti. İngilizler 1941-1942 döneminde Çanakkale Halkevi'nde halka İngilizce kursu açmışlardı.

³ Esra Özkan Koç, Raziye Çiğdem Önal, "1940'lı Yıllarda İngiliz Kültür Heyeti'nin Ankara'da Açtığı Kültürel Propaganda Sergileri," *Ankara Araştırmaları Dergisi*, c. 9, sayı: 1, Haziran 2021, ss. 110-111.

⁴ İsmet İnönü'nün Çanakkale'ye yaptığı geziler ve bu gezilerde halkevlerinin çalışmaları konusundaki düşünceleri için bkz., Mithat Atabay, *İsmet İnönü ve Çanakkale*, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul 2020, ss. 240-255.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 1 January 2022

İngilizce kurs öğretmeni olarak uzun yıllar Çanakkale’de ikamet eden Mr. Stuck görevlendirilmiş fakat Çanakkale Emniyet Müdürlüğü Mr. Stuck’ın görevlendirilmesine güvenlik ve istihbarat gerekçeleriyle izin vermemiştir⁵. Bunun üzerine İngiliz Kültür Heyeti kurs için başka bir hocayı görevlendirilmiştir⁶. Bu hoca İngiliz Mezarlıklar Müdürlüğü’nde çevirmen olarak çalışan Güngör Dilmen’in babası Süreyya Dilmen’dir⁷. Kursiyer sayısı da kırk kişiydi.

İngiliz Kültür Heyeti, yabancı dil kursları yanında Çanakkale’de film gösterimi, fotoğraf sergisi, müzik dinletisi ve kitap bağışi etkinliklerinde de bulunmuşlardı. Bu kapsamda 13 Nisan 1943 tarihinde İngiliz Kültür Heyeti Biga Halkevi tarafından talep edilen film isteğine daha evvel Hasan Reşit Tankut ve Maarif Vekili tarafından görülmüş olan “Oyun Vakti”, “Arkadaşlar”, “Sıhhat Oyunu Kazandırır”, “24 Sıhhatli Kız” ve “Sıhhatli Adımlar” isimli filmleri göndermişti. İngiliz Kültür Heyeti Başkanı Micheal Grant, filmlerin Biga’dan sonra Çanakkale ve Gelibolu Halkevleri tarafından da gösterilmesini teklif etmişti⁸. Gösterilecek filmlere bakıldığında sağlık, estetik, teknik ve doğal güzelliklerine ait olduğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebi sinemanın o dönemde en etkili propaganda aracı olması sebebiyle Parti Genel Sekreterliği’nin bu tür filmlerin gösterimine izin verdiği anlaşılmaktadır⁹. Ayrıca İngiliz Kültür Heyeti tarafından 9 Aralık 1943 tarihinde “Kile Verilen Renkler” adlı film Çanakkale’de gösterilmiştir¹⁰.

Savaşın sonu artık iyice yaklaşmıştı. 1944 yılında İngilizlerin propaganda faaliyetleri de giderek hız kazanmıştı. Çanakkale Halkevi Başkanı Halil Bey, Parti Genel Sekreterliği’ne müracaat ederek İngilizlerin faaliyet talepleri karşısında nasıl bir yol izleyeceğini sormuş ve özellikle İngiliz Konsolosunun kızı Miss Pat Kinsella’nın Çanakkale Halkevi’nde hem kurs verdiğini, hem de teklif ettiği Halkevi Radyosu aracılığıyla müzik dinletileri yapmak istediğini bildirmişti. Halil Dilmaç, Miss Kinsella’nın halkla daha fazla ilişkilerini geliştirerek propaganda yapmak istediğinden şüphelendiğini belirtmiş ve 31 Mart 1944 tarihinde bu

⁵ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.01.1018.922.1.

⁶ İsmail Özer, “İngiliz Kültür Heyeti İle Halkevleri Arasındaki Kültürel Münasebetler,” *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 14 Sayı: 2 (Ağustos 2010), s. 106.

⁷ Yılmaz Biçer, *Bir Başka Çanakkale Anılarında Yaşayan Şehir*, Çanakkale Kitaplığı, Çanakkale 2009, s. 204.

⁸ BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.33.

⁹ Özer, “İngiliz Kültür Heyeti İle Halkevleri Arasındaki Kültürel Münasebetler,” *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 111.

¹⁰ BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.28.

konuda nasıl davranması gerektiğini sormuştu¹¹. CHP Genel Sekreterliği İngiliz Kültür Heyeti'nin faaliyetlerini olumlu karşılamış ve izin vermişti.

İngilizce kurslarına devam edecek olanlar için bir “*talepname formu*” düzenlenmişti. Bu formda kursiyerin adı ve soyadı, okulu, kaç yıl İngilizce okuduğu, yaşı ile halkevi kurslarına devam edip etmediği ve devam etmişse A, B, C ve D olmak üzere dört kategorideki seviyesi soruluyor ve formda “*Her hafta verilecek vazifelerimi yapacağımı taahhüt ederim*” diye bir ibare de yer alıyordu¹².

İngilizce kurslarından Çanakkaleliler çok memnun kalmışlardı. Bu nedenle de Çanakkale'deki İngiliz Konsolosu Millington'un¹³ kızı Bayan P. K. Kinsella ve Çanakkale Sağlık Müdürü'nün kızı Belkıs Hanım'ı tebrik ederken, kursa devam eden öğrenciler arasında on kişi İngilizceyi mükemmel konuşacak seviyeye gelmişler, diğer bir kısım kursiyerler de bu dilde yazma ve konuşma yeteneklerini her geçen gün geliştirmişlerdi¹⁴.

İngiliz Kültür Heyeti, 1944 yılı Temmuz ayında Çanakkale Halkevi'ne kitap bağışı yapmaya başlamıştı¹⁵. 1944 yılı Temmuz ayında kırk altı kitaptan oluşan bu bağış kitaplar arasında; ansiklopedi, teknik kitaplar, gezi kitapları ile hikâye ve romanlar bulunuyordu. Bağışlanan kitaplar arasında; “*Britanya Adaları*”, “*İngiliz Kırları*”, “*Bilimin Sosyal Bağları*”, “*Şehir ve Köy Planları*”, “*Büyük Keşifler*” ve “*Beyaz Şahin*” gibi eserler yer alıyordu. İngiliz

Kültür Heyeti Çanakkale Temsilcisi K. P. Kinsella, Halkevi Başkanı Halil Bey'e şöyle bir mektup yazmıştı:

“Sayın Başkan,

Halkevi Kütüphanesi'ne dâhil etmek üzere İngiliz Kültür Heyeti namına bir seri İngilizce kitap takdim etmekle kendimi bahtiyar hissediyorum.

Referans kısmında güzel bir ansiklopedi, tıbbın el ileri çalışmaları, genel bilimsel sorular hakkında kitaplar, ekonomi, mühendislik ve tarım, biyoloji, elektrik ve şehir planlaması hakkında kitaplar bulunmaktadır. Bunların arasında Britanya adalarına ait kitaplar da bulunmaktadır.

Hikâye kısmı, muhtasar (küçük) bir şekilde İngiliz edebiyatındaki Shakespeare'den Priestley'ye kadar olan başlıca yazarların yazılarını ve ilaveten Dorothy Sayers tarafından seçilmiş bazı polis hikâyelerini ihtiva

¹¹ BCA, 490.01.00.000.1018.922.1.

¹² BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.224.

¹³ Çanakkale'deki İngiliz mezarlıklar Müdürü olan Millington aynı zamanda konsolos unvanı ile görev yapıyordu. Hayat hikayesi için bkz.; Mithat Atabay, “Malcolm Millington: Ömrünü Mezarlara Adanmıştı,” *Çanakkale 1915*, Yıl: 7, Sayı: 23 (Nisan 2015), ss. 16-19.

¹⁴ “Halkevimizde Lisan Kursları,” *Çanakkale*, Yıl: 21, Sayı: 921 (14 Temmuz 1944), s. 1.

¹⁵ “Ankara İngiliz Kültür Heyeti'nin Halkevimize Hediyesi,” *Çanakkale*, Yıl: 21, Sayı: 921 (14 Temmuz 1944), s. 1.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 1 January 2022

etmektedir. Bu kısımda din öğrenmekte olanların gelişmelerine yardım edecek oldukça kolay İngilizce ile yazılmış hikâye kitapları vardır.

Takdim edilen bu kütüphane Parti Başkanlığı'nın resmi olmayan tasvibini haiz olup Türkiye'deki halkevlerine takdim edilen otuz seriden birinin Çanakkale Halkevi'ne verilmesi Parti Başkanlığı tarafından uygun görülmüştür.

Türkiye ve İngiltere arasındaki kültürel bağların gelecekte devamlı ve gelişerek sağlamlaşması İngiliz Kültürel Heyeti'nin samimi bir isteğidir.

K. P. Kinsella

İngiliz Kültür Heyeti Çanakkale Temsilcisi¹⁶

Çanakkale Halkevi Başkanı Halil Bey de bu mektuba ve kitaplara teşekkür etmişti.

1944 yılı Kasım ayı sonunda Miss Pat Kinsella Çanakkale Halkevi'nde bir fotoğraf sergisi de açmıştı. Fotoğraf Sergisinin açılış töreninde konuşan Halkevi Başkanı Halil Dilmaç, her iki ülkenin de insanlığın ortak değerlerini savunduğunu belirterek “Her iki devlet birbirinin varlığına, hürriyetine, istiklaline hürmet ettiği gibi bu vasıfları ana prensip olarak kabul etmiştir... II. Dünya Savaşı'nda karşılıklı bu seziş ve görüş birliği ittifak çerçevesiyle çerçevelenerek ticaret, sanat ve kültür sahalarında köklü bir işbirliği ortaya çıkmıştır”¹⁷ diye konuşmuş ve yapılan kültürel faaliyetlerden dolayı teşekkür etmişti.

1944-1945 Kış sezonunda Çanakkale Halkevi'nde; İngilizce Öğretmeni Miss K. P. Kinsella tarafından İngilizce kursu verilecekti. Kız basketbol takımını yine Miss K. P. Kinsella çalıştıracaktı. Halkevinde Mr. A. R. Humphreys tarafından yazılan “Denizin İngiliz Edebiyatında ve hayatında Mevkii”, Prof. W. Nixon'ın “Britanya'da Tıp”, D. M. Brander'in “İngiltere'de Ziraat”, Prof. E. V. Gatenby'in “Dil Öğreniminin Tabii Metodu” konferansları okunacaktı. Plaklarla Miss K. P. Kinsella tarafından İngiliz müzik programları düzenlenecek ve “Beş İngiliz Fenni Başarısı” adlı fotoğraf sergi düzenlenecekti¹⁸.

1945 yılı Yaz mevsiminde de Çanakkale'de İngilizce kursu devam edecekti¹⁹. Kursu Miss Kinsella sürdürecekti ve ayrıca İngiliz bestekârlarının seçme plakları dinletilecekti.

1945 yılında açılan İngilizce kurslarında İngiliz Konsolosu'nun kızı Miss Pat Kinsella ve Sevinç Altınır öğretmen olarak görev yapıyordu. Çanakkale Halkevi İngilizce kursları konusunda 19 Ocak 1945'te şöyle bir çağrıda bulunmuştu:

¹⁶ “İngiliz Kültür Heyeti'nin Halkevimize Hediye Ettiği Kitaplar,” Çanakkale, Yıl: 21, Sayı: 923 (28 Temmuz 1944), s. 1.

¹⁷ BCA, 490.01.00.000.1018.922.1.

¹⁸ BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.198.

¹⁹ BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.206.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 1 January 2022

“Halkevimizin en faal şubelerinden biri olan lisan kursu İngilizce tedrisata muvaffakiyetle devam etmektedir. Şimdiye kadar birçok gençleri yetiştirmiş ve yetiştirmekte olan bu kurs, muhitte geniş bir alaka uyandırmıştır. Kıymetli öğretmenlerin idaresinde ciddi ve verimli bir çalışma seyri takip eden bu kurs sayesinde şehrimizde İngilizce öğrenenlerin sayısı gittikçe artmaktadır. Genç yurttaşlarımıza bu kursu bir kere daha tavsiye etmek isteriz.”²⁰

1945-1946 Kış sezonunda Çanakkale ve Gelibolu Halkevi’nde Prof. E.V. Catenby “İngilizce Nasıl Öğrenilir” ve Mr. A. H. Cooke tarafında “İngiliz Parlamentosu’nun Tarihçesi ve İnkışafı” adlı konferansların verilmesi kararlaştırılmıştı²¹.

Gelibolu Halkevi Başkanı İdris Erbey tarafından CHP Genel Sekreterliği’ne 25 Mart 1946 günü gönderilen yazıya göre “İngilizce Nasıl Öğrenilir” adlı konferans 19 Mart 1946 günü Gelibolu merkezindeki 66. Tümen gazinosunda okunmuş ve 23 subay tarafından dinlenmişti. Aynı konferans Gelibolu Kolordu Komutanlığı İngilizce öğretmenine verilmiş orada da 25 Mart 1946 günü okunmuş ve 30 kişi dinlemiştir²².

Bu arada CHP Genel Sekreterliği 19 Haziran 1946 tarihli 89856 sayılı yazısında İngiliz Kültür heyeti tarafından gönderilen filmlerin Gelibolu Halkevi’nde 13-20 Temmuz tarihleri arasında gösterilmesini ve daha sonra Bursa, Bandırma ve Balıkesir’e de filmlerin ulaştırılmasını, Balıkesir Halkevi’nin de 10 Ağustos 1946 tarihinde söz konusu filmleri CHP Genel Sekreterliği’ne iletmesini istemişti²³.

İngiliz Kültür Heyeti’nin Çanakkale Halkevi üzerinden propaganda çalışmaları savaş sonrasında da devam etmiş hatta 1958 yılında Türkiye’de ilk kez İngiliz dilinde eğitim yapacak altı tane lisenin kurulması gündeme getirildiğinde Çanakkale de bu liselerden birinin Çanakkale’ye açılmasını talep etmiş ancak bunda başarılı olamamıştı.

Sonuç

İngiltere, Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılış süreci ve yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş döneminde Türk halkı nezdinde olumsuz bir imaja sahipti. İngiltere bu olumsuz imajını değiştirmek için özellikle 1936 Montreux Boğazlar Sözleşmesi’nden sonra her alanda Türkiye ile ilişkilerini arttırmaya büyük önem vermişti. İngiliz Kralı VIII. Edward’ın Türkiye ziyareti bu amaca önemli bir ivme kazandırmıştı.

II. Dünya Savaşı’nın başlangıcına kadar geçen zaman diliminde iki ülke arasında diplomasi ve uluslararası ilişkiler alanında işbirliğinin daha da arttığı bir dönem yaşanmıştı.

²⁰ “Halkevimizde Lisan Kursu,” *Çanakkale*, Yıl: 22, Sayı: 944 (19 Ocak 1945), s. 1.

²¹ *BCA*, 490.01.00.000.1017.920.1.128.

²² *BCA*, 490.01.00.000.1017.920.1.224.

²³ *BCA*, 490.01.00.000.1017.920.1.86.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 1 January 2022

Ancak bu durum Türk halkının İngilizlere karşı düşüncelerinde henüz yeteri kadar bir değişime neden olamamıştı. Savaşın başlaması ile Türk yöneticiler, Türkiye'yi savaşın dışında tutmak için her alanda büyük bir çaba içine girmişlerdi. Başlangıçta savaş, Almanya'nın üstünlüğü şeklinde gelişirken, 1942 yılında dengelenmiş, 1943 yılından itibaren ise aleyhine dönmeye başlamıştı.

İngiltere, savaşın gidişatını dikkate alarak savaş sonunda yeni bir dünya düzeninin kurulacağını öngörüyordu. İngilizlere göre kurulacak yenedünya düzeninde Türkiye önemli bir konumda olacaktı. Zira savaşın galibi olarak görülen ülkelerden biri olan Sovyetler Birliği ile İngiltere yeni bir mücadelenin içine gireceğini düşünüyordu. İngilizlere göre bu mücadele alanlarından biri belki de en önemlisi Türkiye ve Boğazlar olacaktı. İngiltere bu aşamada Türkiye ve Türk halkını kendi yanında görmek istiyordu.

Bu amaçla İngiltere daha II. Dünya Savaşı sırasında başladığı propaganda yöntemleriyle Çanakkale bölgesinde halkın sempatisini kazanmak ve özellikle Çanakkale Savaşı ile Türk halkı nazarındaki olumsuz imajını değiştirmek, halkın nazarında yeniden güven kazanmak istemekteydi. Savaş sonunda dünyanın yeniden şekilleneceğini de iyi hesaplayan İngilizler, Türkiye'de kültür politikalarıyla geniş halk kitlelerine ulaşmayı amaçlamışlar ve halkevleri vasıtasıyla etkinliklerini yapmak yolunu seçmişlerdi. İngiliz Kültür Heyeti Çanakkale Halkevi üzerinden Çanakkale halkına erişebileceğini düşünerek kültürel propagandalara girişmiş ve pek çok faaliyet gerçekleştirerek kültür yoluyla siyasal amaçlarına ulaşma yolunu seçmişti.

Kaynakça

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.128.

BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.198.

BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.206.

BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.224.

BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.224.

BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.28.

BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.33.

BCA, 490.01.00.000.1017.920.1.86.

BCA, 490.01.00.000.1018.922.1.

Makale ve Kitaplar

“Ankara İngiliz Kültür Heyeti’nin Halkevimize Hediyesi”, *Çanakkale*, Yıl: 21, Sayı: 921 (14 Temmuz 1944).

“Halkevimizde Lisan Kursları”, *Çanakkale*, Yıl: 21, Sayı: 921 (14 Temmuz 1944).

“Halkevimizde Lisan Kursu”, *Çanakkale*, Yıl: 22, Sayı: 944 (19 Ocak 1945).

“İngiliz Kültür Heyeti’nin Halkevimize Hediye Ettiği Kitaplar”, *Çanakkale*, Yıl: 21, Sayı: 923 (28 Temmuz 1944).

ATABAY, Mithat, *Atatürk ve Çanakkale*, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul 2015.

ATABAY, Mithat, *İsmet İnönü ve Çanakkale*, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul 2020.

ATABAY, Mithat, “Malcolm Millington: Ömrünü Mezarlara Adamıştı”, *Çanakkale 1915*, Yıl: 7, Sayı: 23 (Nisan 2015).

BİÇER, Yılmaz, *Bir Başka Çanakkale Anılarında Yaşayan Şehir*, Çanakkale Kitaplığı, Çanakkale 2009.

KOÇ, Esra Özkan, Raziye Çiğdem ÖNAL, “1940’lı Yıllarda İngiliz Kültür Heyeti’nin Ankara’da Açtığı Kültürel Propaganda Sergileri,” *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, (Haziran 2021), ss. 109-151.

ÖZER, İsmail, “İngiliz Kültür Heyeti ile Halkevleri Arasındaki Kültürel Münasebetler”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 14 Sayı: 2 (Ağustos 2010), ss. 95-138.